



Kmetijske in rokodelske novize.

Na svetlobo dane od z. k. kmetijske drushbe.

N^o 46.

V frédo 13. Listopada.

1844.

Te novize pridejo vsako frédo na dvéh zhetertnih listih v Ljubljani na svetlo. Plazhujejo se v pisarnizi z. k. kmetijske drushbe v hiši 195 v Šalendrovih ulizah bliso Brega; sa Ljubljano in sa tiste, ki jih ne dobivajo po pošti, sa zelo leto s 2 fl., — sa pol leta s 1 fl.; prejmljejo se pa pri natiškovavzu na Bregu Nr. 190. Po pošti veljajo sa zelo leto 2 fl. 30 kr., — sa pol leta 1 fl. 15 kr. Po vsih z. k. poštah se snajo dobiti.

Pesem od verliga možá. *)

Ko trombe glas, ko zvon doni
Od verliga možá spomin;
Kdor je enake vrednosti,
Ga plača pesem, ne cekin.
O, slava Bogú, de zapeti znam,
De verlimu možu pohvalo dam!

Od juga veter vre gorák,
Po laški zemlji moker sop,
Pred sabo žene čern oblak,
Kot volk požrešen čede trop.
Razruši dobrave in gojzde vred,
Na jezeru poka gromivši led.

V planinah gór topi se sneg,
Povodenj krije dol in log,
Naliv buči nebrojnih rek,
Kipi dežele velki tok;
Valovje po žlebu za sabo dervi,
Kot hribe razbite, ledú peči.

Na stebrih in oblocih prost,
Iz rezaniga kamenja,
Čez tok razpet je zidan most;
Na sred se vidi hišica.
Z otroci in ženo mitár **) je not.
„O beži, o beži mitár od tod!“

Ob hiši tuli srez, vihár,
Gromivši strašno bliža se,
Pod streho skoči plah mitár,
Na boj valov ozrè se tje. —
„O vsmileni Bog! zajeci na glas,
Zgubljeni, zgubljeni! kdo reši nas?“

Valé se kóre, sklad na sklad,
Od sém in tam obéh strani,
Obéh strani valov napad
Z obloci stebre proč dervi.
Glasnejši vpije, ko tok in vihár,
Z otroci in ženo trepeči mitár.

Valé se gruce, tresk na tresk,
In gor in dol na vsako stran,
Za stolpam stolp, ko prah in pesk,
Podrè se v tok razrit, razklan.
Ze sredi se bliža prekuc okrog. —
„O, vsmili se vsigamočen Bog!“

Na daljnim bregu jih stoji,
Zijačev trop, žená, možov;
Vse roke vije, vse kriči,
Nobeden ni v pomoč gotov.
Z otroci in ženo trepeči mitár
Prevpije v otetbo valove, vihár.

Od verliga možá, o kdaj
Zapojesh pesem, trombe glas?
Posipa širi se stežaj,
Zapoj ko zvon, je zadni čas!
Ze bliža se sredi razrušenje,
O verli mož, urno pokaži se.

En knez pridirja naglo v speh,
Na krasnim konju žlahten knez.
Napeto mošnjo vogloy dveh
Pogledu kaže vsih očes:
„Cekinov mu stir sto gotovih dam,
Kdor otme v pogubi nesrečne tam!“

Moj verli mož je mar ta knez,
Ko premoženje svoje da?
Pri Bogu! on je verli res, —
Poznam pa vender goršiga.

Pokaži se urno moj gorši mož,
Poguba se bliža, zamudil boš!

In hujsi rase tok in hrup,
Glasnejši zmir buči vihár,
Ze vpade serce vsim in up,
O rešnik, rešnik, kje si mar?
In steber za stebram se zverne v tok,
Gromivši valí se za njim oblok.

„Aló, aló! Na svit junak!“
Cekine kviško knez molí.
Poslušá vse, obupa vsak,
Rešitelja v ti trumi ni.
Z otroci in ženo zastojn mitár
V otetbo prevpije natok, vihár.

En kmet, po šegi splohni krit,
Na palci romarski prispè,
V debelo suktno je zavít,
Visok obličja, raše je.
On kneza zasliši, razumi slov,
In gleda na mostu pogin gotov.

Stori v imenu božjim križ,
In skoči v čoln nar bližni koj,
Ne vstraši ga, ne slap, ne piš,
Premaga toka divji boj.
Pa čoln je premajhen, gorjé, gorjé!
Vse vzeti na enkrat — ne gre, ne gre.

In trikrat čoln posili tje,
Viharju vkljub, valovju vprek,
In trikrat srečno v kraj prispè,
Otevši jih iz groze rek;
In komaj so zadni v zavetju vsi,
Se zadni kos mosta v prepád zvalí.

Kdo verli je, al kmet, al knez?
Povej nam pesem, reci kdo!
Življenje kmet je vagal res —
Bi djal — za slat je storil to?
Če knez bi ne bil premoženja daril,
Moj kmet morebiti bi vagal ne bil.

*) Pričijočo pesem je v nemškem jeziku (das Lied vom braven Manne) slavni pevec Bogomir August Bürger po resnični zgodbi zložil. Kjer mislimo, ž njo našim ljubim bravcam nekoliko vstreči, smo jo posloveniti dali. Če vam bodo, dragi bravci! te sorte pesmi všeč, smo sklenili, prihodnjic več tacih oznaniti. Prazne ne bodo. Nekoliko zernja resnice in podučjenja bo vsaka prinesla.

**) Mitár ali colnar.

„Na! reče knez, prijatelj moj,
Zlató je tvoje, plačan boš!“
Ni verlo bilo? Pesem poj! —
Za Boga! Knez je žlahten mož.
Pa vender še gorši, še boljši kri
Pod plahto v ratarjevim sercu žari.

„Življenja ne prodajem jez,
Sim reven, pa nasitim se,
Zlató mitarju dajte, knez!
On blago svoje zgubil je.“
Tak' reče s poštenim obrazom, in glej!
Oberne mu herbet in gre naprej.

Ko trombe glas, ko zvon doní
Od verliga možá spomin;
Kdor je enake vrednosti,
Ga pesem plača, ne cekin.
O, slava Bogú, de zapeti znam
De verlimu možu pohvalo dam.
J. Koseski.

Od obzhinških pafhinj — kaj so sadershki, de jih kmetje ne rasdelijo? in kako bi se ti nar bolj odverniti dali?

Veliko deleshnikov fofesknih gmajn ali pafhinj, od katerih posebno tukaj govorimo, sheli, de bi jim bil vsakimu svoj del odlozhen, is katerih si upajo veliko vezh vshitka perdelati, kakor ga dosdaj v pafhnji imajo; ali kaj pomaga! kér je dobrim sheljem vselej došti nasprotnikov.

Dokler niso vsi fofedje ene misli, pravijo: se nemore rasdeliti (partiti). Nekoliko refnizhin se nekterim sdi ta odgovor, pa je le smamljiv; popravimo ga tako le: Zefarfka postava dovolji flehernimu, s svojim tako ravnati in gospodariti, kakor se mu po svoji umnosti sdi, de bi sa-nj nar boljši bilo, samo de s svojim djanjem nobeniga nepofhkodje. Kér tedaj vsak (takó tudi deleshnik obzhinfke pafhnje) bresfhkoda drusihs svojo semljo storí, kar hozhe, ima tudi pravizo od obzhinfhine odstropiti, in lozhitvo svojiga dela terjati; obzhinfstvo mu jo mora pervoljiti, naj bo njegov del velik ali majhin.

To se vé, de kdor svoj pafhni del odlozhati sheli, ga tudi sheli, poboljšhati in poshlahtiti, de bi vezh dobizhka is njega spravil, kot mu ga je v pafhnji dal. Po visljim povelju *) morajo gosposke fkerb imeti, de bo rasdeljenje pafhinj tistim, ki sa-nj profijo, dovoljeno. Nobeden ne more rasdelitve obzhinških pafhinj braniti. Kér tedaj zefarfki ukas obzhinfvam in fofeskam pomozh ponuja, po kateri one samorejo prasne in puftesemlje v svoj korist perpraviti, opomnimo vse deleshnike gmajnfkih pafhinj, de naj se napovedanih pomozhkov poflushijo. Kjer fofedje s enim glafam v rasdelitvo ne pervolijo, tam dajo oni na snanje, de so ali zlo nerasumni, ali preuboshni, ali pa de ne vedó, kako gré svojo semljo v boljši prid perpravljati. Kakor se med pshenizo došti ljulke najde, je tudi rasun dobrih in rasumnih fofedov nekaj tazih, kateri vsm pravizhnim sheljem nasprotvajo, in nozhjo is sgolj terdovratne nevednosti nobene nove, zhe ravno dobre naprave. Taki hozhejo bres premishljenja le vse per starim imeti, njim ni v glavo vtepti, de bi moglo kaj drugazhiga in boljšiga biti,

kakar zhigar so vajeni; fhe niso sadofti premikani, de bi marfiktere dobrote rasumeli. Nobeden ni v mozhi, take terdovratnike na pravo pot saverniti; ampak njim naj bo rezheno le to: v kratkim zhafu bodo preprizhani od obilniga obroda semlje, ki ga bo fém tertje pridnim sdelovavzam prinesla.

Šo eni, ki pravijo: gmajna je predaljezh od vafí; ne vershe nam, de bi jo v njive ali v fenosheti isdelali, tudi nimamo potrebe, ker imamo došti njiv in fenoshet. Druge pa flishimo isgovarjati se, rekozh: gmajna je fkos in fkos kamnita ali s hofto tako prerashena, de se nikakor isdelati ne da.

Pervim odgovorimo: Zhe je gmajna predaljezh, de vam ne vershe jo sdelovati, imate pa mnogoterih drusih potov, po katerih samorete svoje gmajne h koristu perpraviti: morebiti so drugi fofedje blishji, ki bi morebiti radi vafhe gmajne sa majhno plazhilo sdelovali, ali jih v najemfhino vseli, ali jih samenili, ali morebiti zlo kupili. Tudi se najde v krajih dovelj ljudi, ki so flushbe potrebni, de se sa majhno plazhilo sdelovanja lotijo, fhe taki kajsharji, kozharji in gostazhi, se ali sa plazhilo sdelovanja lotijo, ali pa zhe se na neke leta sa vshitek sdelaniga svetá s njimi saftopite, ter vam bo sdelana semlja vezh vergla, kakor pufta pafhnja.

Drugim pa rezhemo: She v „Novizah“ smo raskladali, kako je mogoze vsako semljo sdelati in jo k pridu perpraviti, zhe bi bila fhe tako pufta, terda, -kamnita, ali mozhirna, ali kakor si bodi; mislimo pa, de malo kje je kaj takih gmajn, de bi se nekoliko isdelati in poboljšhati ne dale, zhe rayno ne na enkrat, pa fkosí vezh lét. Zhe bi pa kje taka gmajna bila, de bi se nikakor k boljšmu sdelati ne dala, naj ostane kakorfhna je, per taki ne bomo rasdelitve fvetovali, temuzh taka gmajna naj bo sa pafho drobnize, to je ovaz in kos, ne pa sa govejo shivino, ktera se na takih pafhnjah nizh ne sredi; faj veste, de v nekih tednih je obzhinfki proftor she zhifto popafhen, in de morate sraven pafhe svoji shivini opoldan in svezher v jafle kaj poloshili, zhe jo hozhete per shivljenju ohraniti.

(Dalje sledí.)

Popis obertniske razstave v Ljubljani.

(Na dalje.)

Premalo je Marija Kokail od svojiga pletenja v razstavo poslala, de bi jo mogli zavoljo tega posebno pohvaliti; žal nam je tudi, de nam ni Jera Zupancič iz Mlina na Gorenském več jerbas-

*) Ukas zefarfke dvorne pisarnize od 5. Listopada 1768; 24. Sufhza 1770; 23. Velkiferpana 1770; 14. Sufhza 1771; 4. Profenza 1780; 17. Malitrayna 1784; 5. Maliferpana 1785 in 30. Profenza 1808.